

Pokrof

OOSTERSE CHRISTENEN, KERKEN EN CULTUREN

JAARGANG 60

NUMMER 4

SEPT-OKT 2013

60 JAAR
POKROF

3 Chevetogne – Leo van Leijsen

De redactie van Pokrof in Chevetogne.

4 Interview met abt Philippe Vanderheyden – Geert van Dartel en Josephien van Kessel

7 Interview met p. Ugo Zanetti – Paul Baars en Laila Zahra

9 Interview met p. Michel van Parys – Dolf Langerhuizen

12 Meditatie – Leo van Leijsen

14 Interview met diaken Thaddée Barnas – Huub Vogelaar

18 Interview met monnik Michael Evelson – Dolf Bruinsma en Paul Baars

20 Interview met p. Antoine Lambrechts – Paul Brenninkmeijer

23 Aankondigingen

De illustraties op de omslag:

Voorzijde: Icoon van de H. Georgius (Sint-Joris) die de Draak doodt, omringd door Christus en heiligen, Rusland, School van Novgorod, 15^e eeuw;
Achterzijde: Icoon van de geboorte van de Moeder Gods, Oekraïne, rond 1500 (Foto's: The Temple Gallery, Londen).

Pokrof bestaat 60 jaar. Vele jaren daarvan heeft ons tijdschrift al een band met de abdi van Chevetogne. Reden voor de redactie om van 7 tot en met 10 maart van dit jaar in Chevetogne te zijn en daar onze 'jubileumvergadering' te houden. En met veel genoegen! Maar dat was niet het enige. Al eerder was het idee ontstaan om een speciaal nummer van Pokrof uit te geven 'over Chevetogne'. Deze uitgave heeft u nu in handen. De redactie heeft met veel plezier aan de totstandkoming van deze Pokrof gewerkt! Leo van Leijsen vertelt ons over de abdi van Chevetogne; over haar betekenis voor katholieken, protestanten en orthodoxen en hoe hij persoonlijk met het klooster in contact kwam. Ieder lid van de redactie heeft verder een interview afgenomen bij één van de verschillende monniken. Gepassioneerd vertellen zij over de betekenis van geloof en eenheid in de oecumene.

U komt in dit nummer een visie tegen op de beleving van de oosterse en de westerse liturgie, een meditatie over de naamgever van Pokrof, een visie op de ontwikkelingen in de oosterse kerken in de laatste 40 jaar, de actualiteit van de kerken woestijnvaders, een visie op 'waar oecumene begint' en nog veel meer! De kerkvader Augustinus hoorde een stem roepen: Tolle, lege! Neem en lees! Doet u dat ook maar. De redactie wenst u veel inspiratie en leesplezier!

*Dolf Langerhuizen,
hoofdredacteur.*

Pokrof verschijnt vijfmaal per jaar en is een uitgave van de Katholieke Vereniging voor Oecumene Athanasius en Willibrord

Redactie: Paul Baars, Wil van den Bercken, Paul Brenninkmeijer, Dolf Bruinsma, Geert van Dartel, Josephien van Kessel, Dolf Langerhuizen (hoofdredacteur), Leo van Leijsen (redactiesecretaris), Heleen Murre-van den Berg, Katja Tolstaja, Huub Vogelaar, Laila Zahra.

Administratie en redactiesecretariaat:
Katholieke Vereniging voor Oecumene,
Biltstraat 121, 3572 AP Utrecht, tel. 030 - 2326907, e-mail: secretariaat@oecumene.nl,
internet: <http://www.oecumene.nl/Publicaties/Pokrof>

De auteurs zijn verantwoordelijk voor de inhoud van hun bijdragen en geven niet de mening van de redactie weer. De redactie is verantwoordelijk voor titels en tussenkopjes alsook voor foto's en hun onderschriften. Voor mogelijke onjuistheden in aankondigingen van liturgievieringen en evenementen kan de redactie niet aansprakelijk worden gesteld. De redactie behoudt zich het recht voor ingezonden reacties in te korten of niet te plaatsen.

Opzeggingen dienen vóór 1 december in Utrecht te geschieden, anders wordt men verondersteld abonnee te blijven. De abonnementsprijs is €20, giro 5679145 (codes voor overboekingen vanuit buitenland: IBAN: NL 61 INGB 0005679145 en BIC: INGBNL2A t.n.v. Tijdschrift Pokrof, Utrecht. Opmaak: VANDARTEL, Oss Drukkerij: Van Stiphout, Helmond.

De abdij van Chevetogne

Chevetogne... In kerkelijk Nederland en België, althans in bepaalde kringen ervan: katholiek, protestant en orthodox, een begrip! Er zijn, naast enige trappisten- en benedictijnenabdijen, weinig monnikenkloosters in de Lage Landen die op zoveel belangstelling en goodwill kunnen bogen. Wat vooral aan zijn grote uitstraling bijdraagt is de daar gevierde Byzantijnse liturgie, meestal in de Russisch-Slavische traditie; één zondagochtend in de maand is er een 'Goddelijke Liturgie' (eucharistie) in het Grieks, met haar zo andere oosterse melodieën. Ook viert men er de romeinse liturgie, met haar geheel eigen schoonheid in de wondermooie Latijnse kapel. Want de monnikengemeenschap van Chevetogne ademt met twee longen: één gedeelte viert voornamelijk de oosterse, het andere voornamelijk de westerse liturgie, maar vaak viert men ook allemaal samen, of de oosterse of de westerse liturgie.

Chevetogne..., ook in internationaal orthodoxe kring een begrip. Dat bemerkte ik al toen ik als achttienjarige jongeling in de zomer van 1973 in de skite Daniileï op de H. Berg Athos belandde en op de warme namiddag aan de praat raakte met enkele orthodoxe leken theologen uit Thessaloniki van de beweging Zoï. Ze wezen mij op het bestaan van Chevetogne; ik had er al van gehoord, had de LP (voor wie het niet meer weet: die bakelieten langspeelplaten uit de vorige eeuw) met de liturgie van het Feest van Kruisverheffing uit Chevetogne grijsgedraaid - Kruisverheffing is overigens waaraan dit klooster is toegewijd. Chevetogne zelf leerde ik een groot jaar later kennen; sindsdien is het mij persoonlijk in al die jaren blijven 'vergezellen' op mijn weg door het oosters christendom, van een afstand of dichterbij. Dat zal ook voor veel lezers van Pokrof gelden. Ook het tijdschrift Pokrof en zijn uitgever de Katholieke Vereniging voor Oecumene hebben een jarenlange band met dit klooster. En het was dan ook geen toeval dat de jubileumvergadering van het tijdschrift daar afgelopen voorjaar plaatsvond.

Chevetogne is sinds 1925 een broedplaats voor oecumene, eerst iets noordelijker in Wallonië gesitueerd, in Amay-sur-Meuse, vanaf 1939 in Chevetogne en vanaf 1990 met de status van abdij. Die oecumene ging niet zonder slag of stoot; Chevetognes stichter Dom Lambert Beauduin (1873-1960) heeft veel tegenstand onder-

Vooraanzicht van de abdij. Links het hoofdgebouw, rechts de Byzantijnse kerk in Russische stijl.

vonden, niet in de laatste plaats van de kerkelijke top van de rooms-katholieke Kerk van vóór het Tweede Vaticaanse Concilie.

Chevetognes oecumene betreft allereerst de orthodoxe Kerken, maar ook de protestantse. Hoeveel met name Nederlandse protestanten met hun dominees hebben niet de weg naar Chevetogne gevonden en daarmee naar de oosterse tradities van het christendom.

'Chevetogne' komt ook buiten zijn kloosterterrein, met zijn studieuze en oecumenische activiteiten binnenslands én wereldwijd, met zijn lezingen en *last but not least* via zijn CD's met Byzantijns-Slavische zang van zeer hoge kwaliteit. Het is dan ook een bewegelijke en dynamische gemeenschap, bestaande uit vele nationaliteiten van over heel de wereld. De voertaal is er Frans, maar met het relatief grote aantal Vlaamse en Nederlandse monniken door de jaren heen is onze taal er ook duidelijk aanwezig.

Enkele kernactiviteiten stip ik nog even extra aan. Dat betreft allereerst het Franstalige oecumenische tijdschrift *Irénikon*, dat veel informatie over oosterse kerken geeft en een internationale verspreiding kent. Internationaal, dat zijn ook de vele mensen die er de gastvrijheid van het klooster genieten, waarmee de monniken een belangrijk evangelisch en benedictijns ideaal in praktijk brengen. Ja, genoten heeft daar ook de Pokrofredactie. Ze geeft nu via de hier geboden interviews enkele insiders stem, om te vertellen wat Chevetogne voor hen betekent, en wellicht ook voor ons.

Leo van Leijsen

Abt Philippe Vanderheyden van Chevetogne:

"Geloof is vriendschapsliefde met levende Christus"

"We moeten blijven bidden voor de eenheid van de kerken. We voelen meer en meer aan dat Gods Geest het moet bewerken. Als Hij er niet voor zorgt dat het hart ontvankelijk wordt voor de waardering voor de andere kerken, dan komen we niet echt tot de eenheid.

Daarom denk ik dat we vandaag echt moeten bidden tot Gods Geest dat Hij in de verantwoordelijken van de verschillende kerken werkt om tot eenheid te komen. En ook denk ik dat we veel sterker de nadruk moeten leggen op het persoonlijk contact. Men kan aantonen dat men elkaar nog altijd niet zo goed kent. Ik heb de indruk dat veel christenen momenteel vooral bezig zijn met de eigen kerk en dat er geen vraag is naar de ander toe."

Van abt Philippe Vanderheyden gaat rust en bezieling uit. Hij ontvangt ons in een van de spreekkamers van de abdij voor een kort interview over de oecumenische inspiratie die de gemeenschap vanaf 1925 kenmerkt. "Vanaf het begin heeft onze stichter, dom Lambert Bauduin, er sterk de nadruk op gelegd dat de andere kerken zusterkerken zijn. Dus kunnen en moeten we van elkaar leren. Alle hebben een eigen rijkdom en die kunnen we met elkaar delen. Dat was het grondprincipe: dat we alles moeten doen om in het hart van de andere kerk binnen te treden. Hoe bidden zij? Wat is hun spiritualiteit? Hoe meer we ze leren kennen, hoe meer we ze gaan liefhebben en aanvoelen. We kunnen elkaar zo veel meer aanvoelen en onze rijkdommen aan elkaar doorgeven. Dat is op dit moment in de oecumenische beweging echt noodzakelijk."

Chevetogne geniet internationaal grote bekendheid. Is de abdij ook voor de oecumene in België van betekenis?

"Door het werk van P. Thaddée is Chevetogne

| Vader abt Philippe Vanderheyden.

in het bisdom Namen van betekenis. In de Bidweek van de Eenheid is hij een voorbeeld voor heel België. De abdij is ook vertegenwoordigd in de verschillende dialoogcommissies voor contacten tussen de verschillende kerken in België. Dan zijn er belangrijke internationale contacten. P. Thomas is lid van de officiële dialoogcommissie van de Rooms-katholieke en Orthodoxe Kerken en adviseur van de Pauselijke Raad voor de Eenheid. Vanuit de abdij richten we ons vooral op het persoonlijk contact met verschillende kerken. We nodigen orthodoxe monniken uit en proberen wederzijdse bezoeken te organiseren. Vooral bij orthodoxe kerken heb ik het gevoel dat ze minder behoefte hebben aan oecumene. Daarom leggen we de nadruk op persoonlijke contacten. De kloosters in het Oosten hebben grote

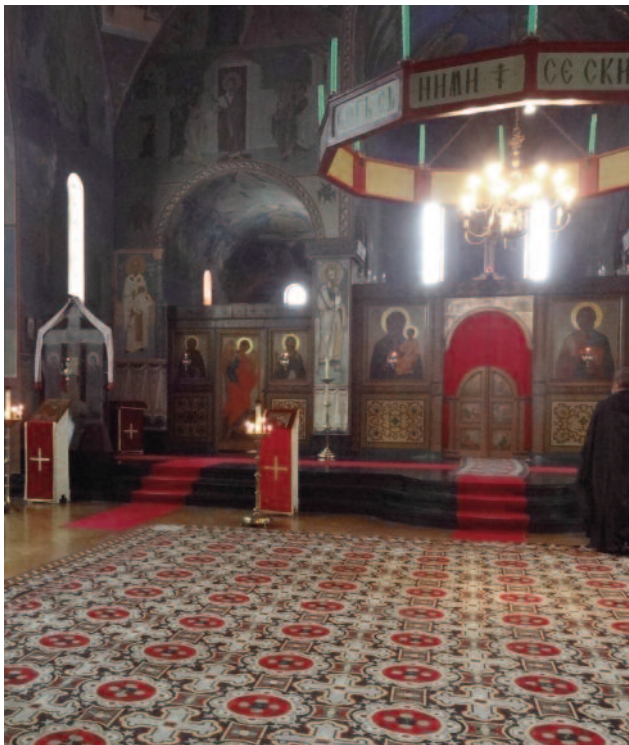
invloed op de gelovigen: het zijn pelgrimsplaatsen en mensen luisteren naar de monniken. Ze hebben vaak een andere kijk op katholieke en protestantse kerken en er zijn veel vooroordelen. Door ter plekke te leven kan men zien dat het anders is dan men dacht.”

Komen er Orthodoxe monniken naar Chevetogne?

“Slechts een gering aantal. We hebben de zegen van patriarch Kyrill en metropoliet Hilarion. Met name de metropoliet, die in zijn jeugd jaren Chevetogne heeft bezocht, kent ons goed. Tijdens mijn laatste contact heb ik hem een programma voorgesteld voor monniken om hierheen te komen. Misschien heeft men te weinig interesse of weigert de plaatselijke bisschop toestemming te geven. Dat geeft ons het gevoel dat orthodoxe kerken meer uit zijn op de samenwerking en eenheid op het sociale vlak en op het gebied van ecologie, maar dat men op dit moment helaas niet geïnteresseerd is in de eenheid van de kerken. Maar anderzijds is het ook de vraag of westerse christenen wel echte interesse hebben voor de orthodoxe kerken en voor de eenheid van de kerken.”

In Chevetogne zoekt u juist in de liturgie de weg naar de eenheid van de Kerk. Het is bijzonder om hier de sereniteit van het gebed in beide tradities te ondergaan en er aan deel te nemen. In Nederland is er rondom liturgie veel strijd gekomen en lijkt de liturgie niet (meer) de eerst aangewezen weg om de eenheid van de Kerk te bevorderen. Kunt u voor onze lezers uitleggen op welke wijze u de grote tradities weet te verbinden zonder dat het tot onmin en strijd komt?

“Het geloof in Gods tegenwoordigheid in het dagelijks leven is – als ik dat zo zeggen mag – minimaal geworden. Het perspectief dat wij op weg zijn naar het Hemels Jeruzalem of de volëinding van het Rijk Gods is weggefallen. Men gelooft in God, maar niet in de verrijzenis en het leven na de dood. De mens kan vandaag geen stilte meer verdragen. Juist in stilte, uiterlijke en innerlijke, waar we gedachten en stress kunnen achterlaten en naar de diepte gaan van onze ziel, bevindt zich het aanrakingspunt met God, waar de mens in God rust en Hij mij

Interior Byzantijnse kerk.

draagt als persoon. Het vraagt discipline en tijd om daar te komen. Daarom worden mensen aangegrepen door de liturgie. De liturgie is uitdrukking van ons geloof in God. Door Hem te prijzen en te danken deelt het lichaam in de intentie van het hart. In het Westen, waar het lichaam niet meer wordt aangesproken, is dit weggefallen uit de liturgie. De mensen, de symboliek, het gezang, de melodieën die de ziel treffen, zijn allemaal elementen die ervoor zorgen dat men ten diepste geraakt wordt om zich te openen voor Gods liefde voor ons”.

Is het van belang in welke traditie men dankt en looft?

“Ach nee, het is dezelfde God. De lofprijzing is verpakt in een Slavische of Romeinse liturgie, maar in de grond gaat het om het open worden voor God en Hem loven, prijzen en smeken, zijn tegenwoordigheid te laten zien. De liturgische verscheidenheid heeft ook met cultuur te maken. Mensen zijn ook verschillend. Wat Jezus ons nagelaten heeft, het Avondmaal, zijn tegenwoordigheid en de gave van de Heilige Geest, is van belang, maar hoe we dat vieren was in het Westen ook verschillend. De liturgie van Toledo bijvoorbeeld is verpakking om het

1 Latijnse kerkgebouw, exterieur.

geloof te vieren. De Syriërs, de Kopten en de Armeniërs vieren anders dan de Byzantijnen, maar het is altijd dezelfde kern.”

Maakt u ook studie van de wijze van vieren in de reformatorische en anglicaanse kerken?

“We kennen de gereformeerde en anglicaanse kerken goed. De gereformeerde of protestantse Kerk is ons ook nabij. De meeste gasten uit Nederland zijn protestant. Vaak komt een dominee met een groep uit zijn gemeente voor een studieweek. We hebben zeer goede contacten, ik ken hun liturgie uit mijn pastorale jaren in Hamburg. Het is wel bijzonder dat hier veel protestanten uit Nederland komen en ook geraakt worden.”

Met welke vragen komen Nederlanders naar Chevetogne?

“De meesten zijn gegrepen door de Byzantijnse liturgie en het gezang. Ze voelen een warmte in de liturgie die zij missen. En heel sterk is er bij sommigen een angst voor God en het oordeel. Bij protestanten meer dan bij katholieken. Onlangs was er nog iemand die in de knoop zat

met de predestinatie. Ik zei hem: ‘Maakt u zich geen zorgen en anders vraagt u aan mij een ticket tot aan de hemel’. Het treft mij dat veel christenen angst hebben voor God. In onze catechese is er iets misgelopen. God is liefde, maar er is te veel op gehamerd dat men het zus en zo moet doen. Men heeft nooit geleerd wat in de Johannes Chrysostomosliturgie benadrukt wordt: “In deze nacht is uw ziel bruid geworden van de bruidegom Christus, leef met Hem”. Dat is verloren gegaan. Geloof is vriendschapsliefde met de levende Christus. Hij is onzichtbaar tegenwoordig. Met deze Jezus Christus wil ik leven. Voor mij persoonlijk is dat zo. Mijn archetype is Jezus Christus. Dat is bij velen nooit echt doorgekomen.”

Wat is uw hoop voor de toekomst?

“Dat er altijd kandidaten zullen komen die zich aansluiten bij onze gemeenschap en dat het een levende gemeenschap blijft. In België zijn er minder kandidaten voor het priesterschap en dat baart me zorgen. Ook dat we de kracht krijgen om ons tijdschrift *Irénikon* vol te houden en dat we blijven vertrouwen in Gods kracht en liefde en blijven bidden voor de oecumene. Het is van belang dat er kloosters zijn. Ze zijn een teken dat we nog in God geloven. Ook als Hij zich niet laat merken, blijven wij in Hem geloven. Er is meer dan het materiële en geld verdienen. De spirituele dimensie van de mens komt te weinig naar boven. Het doet pijn aan het hart van Jezus dat wij zo verdeeld zijn. Als we een kleine minderheid zijn als christenen, dan moeten we toch laten zien dat God wil dat wij één zijn als mensheid. We moeten terug naar een verkondiging die mensen helpt om rekening te houden met God in het dagelijks leven. Er moet in alle kerken iets veranderen. We hebben religieuze systemen gebouwd en zijn veel te verliefd op het instituut en te weinig op Christus. Ik droom dat de volgende paus (ten tijde van het interview was paus Franciscus nog niet gekozen, *red.*) af en toe naar Moskou gaat om een kopje koffie of thee te drinken. Het gaat er niet om wie je bent, anglicaan, orthodox of lutheraan, maar om de liefde die de Zoon heeft gegeven. Die moeten wij doorgeven. Het is te veel een religieus systeem dat zekerheid over verlossing of uitverkorenheid suggereert. Maar God zegt: ‘Ik heb uw naam in mijn hart geschreven.’ Maar wij moeten beslissen of wij willen of niet. Voor Hem is alles open.”

Geert van Dartel en Josephien van Kessel

“In ieders leven komt wel een moment dat God op de deur klopt”

Interview met pater Ugo Zanetti

Pater Ugo Zanetti's ouders emigreerden uit Italië naar België. Ze kerkten in een katholieke parochie die door veel Italiaanse emigranten bezocht werd. Hij trad in 1966 in bij de jezuïeten in België. Daar ontving hij een uitgebreide religieuze en wetenschappelijke vorming, eerst in Louvain-la-Neuve: 'Klassieken' en 'Oriëntaalse christelijke philologie en geschiedenis' en daarna aan het Heythrop College van de jezuïeten in Londen filosofie.

Tot slot verhuisde hij naar het Russicum te Rome en studeerde aan de Gregoriana-universiteit en het 'Pontificio Istituto Orientale'. Hij leerde diverse talen: Grieks, Oud-Slavisch, Koptisch, Armeens, Georgisch, Ethiopisch, Arabisch en Syrisch.

P. Ugo, omringd door de interviewers Laila Zahra (links) en Paul Baars.

Père Ugo bezocht de berg Athos en kreeg de mogelijkheid om een aantal jaren naar Egypte te gaan. Hij woonde er in het Makariosklooster. Hij werd er gastvrij ontvangen. Hij gaf lessen aan de monniken en maakte een catalogus van de in het klooster aanwezige, soms unieke oude manuscripten. Hij vond het heel inspirerend dat hij door zijn wetenschappelijk werk de Koptische christenen kon helpen hun eigen traditie beter te begrijpen. Terug aan de Universiteit van Leuven hield hij zich eerst vooral bezig met oriëntaalse talen, maar daarna meer met oriëntaalse christelijke literatuur. Vader Ugo is dus behoorlijk geleerd, maar geen wereldvreemde kamergeleerde. Hij is open, relativerend en humoristisch.

Is het niet moeilijk om op zo veel plaatsen je weg te vinden en je thuis te voelen?
“Ik zie dat probleem niet. Ik leerde gewoon te

“Voor ieder komt er in zijn leven wel een moment dat God op zijn deur aanklopt.”

aanvaarden wat ik ergens aantrof. Vanuit die instelling kon ik mij ook snel aanpassen aan het monastieke leven”.

Bent u vanuit het klooster nog actief in de wetenschappelijke wereld?

“Ik zie mijzelf niet als een goede docent. Ik was alleen te verdragen voor zeer gemotiveerde en fanatieke studenten. Ik schrijf nog wel artikelen en boeken. Maar ik ben niet zo dol op congressen. Ik bezoek alleen congressen met een beperkt aantal deelnemers en een duidelijk omschreven doel.”

Hoe ziet u de huidige situatie van de Kopten in Egypte?

“Er is een problematische verhouding met de Islam, die de omstandigheden van de Kopten behoorlijk moeilijk maakt. Maar je moet nadrukkelijk onderscheid maken tussen het overgrote deel van de moslims die zich gematigd en open opstellen en een kleine groep fanatici die de boventoon voert. Die schrikken

er niet voor terug christenen te vermoorden. Overigens worden door deze groep meer moslims vermoord dan christenen. Desondanks is er toch een opleving van de Koptische Kerk. De nieuwe Koptische paus is een gematigd man, die oproept tot kalmte. Ik vertrouw op God, dat het uiteindelijk goed komt in Egypte.”

‘Oosters’ en ‘Westers’...

“Ik heb mij nooit thuis gevoeld in de westerse, Latijnse liturgische traditie, maar altijd al, ook bij de jezuïeten in de ‘oosterse’ liturgische traditie.”

Père Ugo ervaart de westerse traditie vaak als te juridisch en te statisch, terwijl de oosterse tradities meer dynamisch zijn. Heel de persoon - lichaam en geest - wordt

erbij betrokken. Hij voelt zich daarin thuis als een vis in het water. Dat is ook de reden dat hij uiteindelijk naar Chevetogne is gegaan. “De oosterse liturgie is volgens mij meer toegankelijk voor kinderen.”

Hoe ervaart u het huidige gesecculariseerde klimaat in België?

“Aan mijn diverse standplaatsen en mijn Leuvense tijd heb ik veel contacten en kennis overgehouden. Sommigen van hen heb ik later getrouwd of hun kinderen gedoopt. Anderen zijn helemaal niet gelovig. Maar daar maak ik mij niet druk om. Ik geloof niet in allerlei strategieën. Je moet het aan God overlaten hoe Hij bij de mensen wil komen. Voor iedere persoon komt er ergens in zijn leven wel een moment dat hij met wezenlijke vragen geconfronteerd wordt, dat God op zijn deur aanklopt. Het is dan wel belangrijk dat je daar met andere mensen over kunt praten. Daarbij is het belangrijk eerlijk te vertellen hoe het voor jezelf persoonlijk ligt.”

Paul Baars en Laila Zahra

De actuele betekenis van de Kerkvaders

P. Michel Van Parys: "Het levensgeluk van veel mensen hebben zij nieuw leven ingeblazen".

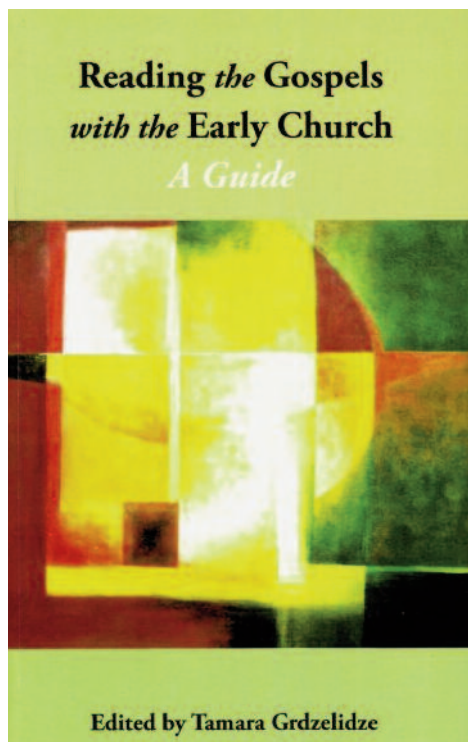
Pater Michel Van Parys, monnik van Chevetogne, was zijn overste van 1971 tot 1990 en zijn abt van 1990 tot 1999. Hij is gespecialiseerd in de Vroege Kerk.

Emeritus-abt p. Michel Van Parys (links) met interviewer Dolf Langerhuizen.

Pater Michel, ik wilde met u in gesprek over de kerkvaders en u enkele vragen stellen over hen. De kerkvaders waren gezagvolle theologen in de nog ongedeelde kerk van de oudheid. De laatste jaren blijkt er hernieuwde belangstelling voor hen te zijn. Er is vraag naar de actuele betekenis van de vaders. Hoe ziet u dat?

"Dat is een uitgebreide vraag. Ik heb mijzelf toegelegd op de kerkvaders, vooral de Griekse, met name Gregorius van Nyssa (ca. 335 - na 394). Hij is de jongere broer van Basilius de Grote en een goede vriend van Gregorius van Nazianze. Deze drie worden de Cappadocische Vaders genoemd."

"Wie zijn de kerkvaders? Vanwege het verschil in perceptie is deze vraag moeilijk te beantwoorden! De afbakening van 'hun' periode in de kerkgeschiedenis is vaag. In mijn ogen omvat het begrip 'kerkvaders' zowel de Griekse, Latijnse als de Syrische kerkvaders. Deze afbakening komt overeen met drie grote christelijke culturen die in hun tradities nog steeds voortleven. Zij spelen bovendien een rol in de dialoog met de Oosters-orthodoxe christenen. Ik sluit hiermee de Kopten en de Syriërs niet uit, want ook zij putten eruit. Over het tijdperk waarbinnen men spreekt van kerkvaders, bestaat verschil van mening. Er is een stroming die de afsluiting van het Concilie van Chalcedon in 451 ziet als het einde van het tijdperk van de kerkvaders. Anderen - in het Westen - rekenen paus Gregorius de Grote (gest. 604) nog tot de kerkvaders of - in het Oosten - Johannes van Damascus (gest. 749)."

Aan dit boekje van de Wereldraad werkte p. Michel Van Parys mee. (Foto: WCC)

Wat leren de kerkvaders ons?

“De kerkvaders, maar evenzeer ook de – ascetische – woestijnvaders waren grote exegeten en leraren. De christelijke visie op God en de manier waarop een mens christelijk leeft, zijn fundamenteel gevormd in de eerste eeuwen van het christendom. De vaders leren ons hoe de weg te bewandelen die Jezus voor ons heeft geopend: de weg die leidt tot de vergoddelijking van de mens. In het Grieks noemen we dit *theôsis*, dat is een kernbegrip bij de Griekse kerkvaders, maar ook bij Augustinus. Dit houdt niet in dat de mens als het ware oplost in God. De mens wordt dan juist méér mens en pas echt vrij, een ieder volgens zijn of haar logos. Al deze *logoi* of gronden van bestaan vinden hun oorsprong in de Logos, Christus. De kerkvaders zijn – soms kritische – verbindingen aangegaan met de filosofieën en spirituele stromingen in hun tijd. Dit was essentieel voor het christendom om hierin te kunnen overleven. Zij wilden het Woord van God, zoals vervat in de H. Schrift, doordenken in relatie tot de hen omringende cultuur. Dat was hun

kracht. Zij hebben de bakens gezet. Het was de periode van de eerste oecumenische concilies, tot de helft van de vijfde eeuw. Hun wijze van denken is al begonnen in de bijbel zelf. Kijk maar naar het boek Wijsheid: je ziet daar een confrontatie tussen het Woord Gods en de Griekse (en Syrische) cultuur. De kerkvaders doordachten het geloof in de Drie-ene God, de menswording van God in Christus; maar ook het mysterie van de Kerk en de Eucharistie. De kerkvaders zijn verdedigers en exegeten van het Woord van God. Tweederde van hun werken is exegetisch. Het zijn commentaren, maar vooral preken. Zij hebben de bakens gezet – voor alle kerken –, zij zijn ons aller vaders! Hun filosofische achtergrond is niet meer de onze, maar die blijvende bakens moeten steeds weer worden geactualiseerd! Ook buiten ‘professionele kringen’ is grote interesse voor hoe de kerkvaders de bijbel hebben gelezen. Ik verwijs naar het boek *Reading the Gospels with the Early Church. A Guide*¹”.

Dus de vaders zijn nog steeds actueel?

“Wanneer het Woord Gods ons treft, dan ontdekt de mens (iets van) zichzelf. De mens kent zichzelf wanneer Hij door de liefdevolle blik van de Heer, terug tot zichzelf wordt geroepen. Hij ziet de schoonheid, de boosheid en de zonde – dat is: de onwil ten opzichte van het aanbod van de Heer. De vaders hebben het menselijk hart geëxploreerd. Ik denk nu aan de woestijnvader Antonius Abt (251- 356). Kijk naar de uitbeeldingen over zijn bekeringen in de woestijn. Ze geven een illustratie van de strijd tussen goed en kwaad in het leven van Antonius. De woestijn is een plaats van eenzaamheid, waar van alles in een mens naar boven kan komen. De beelden uit de oude mythologie van de Egyptische cultuur werden hiervoor gebruikt. Het is belangrijk om de kerkvaders en de woestijnvaders te plaatsen in hun context. De vragen die hen toen bezighielden verschillen niet wezenlijk van de religieuze vragen van onze tijd.

Een goede academische studie van de kerkvaders moet aangemoedigd worden. In de Russisch-orthodoxe Kerk zijn goede studies over de kerkvaders: over de Griekse; ook over de Latijnse en Syrische kerkvaders. Ik vind dat verheugend en hoopgevend. De kerk- en woestijnvaders zijn *leermeesters*, maar ook *leefmeesters*. Ze beschouwen zichzelf als de ware

¹ Edited by Tamara Grdzeldze. Published by World Council of Churches, 2013.

filosofen. We moeten ons ervoor hoeden om de eerste vijf eeuwen te idealiseren. Die periode was geen gouden tijdperk, er was veel rampspoed en verwarring. Ook de vaders waren 'gefragmentariseerd'. Ook zij hebben geworsteld om hun geloofsvisie te incarneren. In een roerige samenleving stonden de kerkvaders voor de opdracht een samenhangende visie op God en de mens en een christelijke identiteit te ontwerpen. Neem bijvoorbeeld Gregorius van Nyssa: in een van zijn werken, *De anima et resurrectione* (= Over de ziel en de verrijzenis, red.), heeft hij geworsteld met de onsterfelijkheid van de ziel; een bijbels niet zo evident gegeven. Ook met de verrijzenis; een allerm minst vanzelfsprekend gegeven. De spanning tussen de hem omringende cultuur en de integratie van het geloof heeft hem 'bloed en tranen' gekost. Voor

Abdy Chevetogne.

de pastores die zij waren, was dit voor de kerkvaders een van de grote pastorale moeilijkheden in de eerste vijf eeuwen. Een moeilijkheid was voor hen ook, wanneer een tekst van de Septuaginta in slecht Grieks was vertaald. In de Griekse cultuur van destijds hoorden schoonheid en waarheid onlosmakelijk bij elkaar."

Wat is de belangrijkste deugd bij de vaders?

"Dat is een oerchristelijke vraag. Het enig absolute voor de vaders is de liefde tot God en tot de mens. Hoewel er altijd collectieve en persoonlijke illusies zijn, bestaan er geen pasklare antwoorden om deze deugd gestalte te geven. Er is ook geen code-woord voor, bijvoorbeeld één keer per dag eten... Dan zou je niet bekoord kunnen worden door het kwade, maar door het goede. Ook hier moeten we ons bewust zijn dat de vaders cultureel ver van ons afstaan. Wij leven in de 21e eeuw. Wij moeten in ónze cultuur en ónze omstandigheid het Woord Gods beleven en de liefde tot God en onze medemens gestalte geven.

De kerkvaders richtten zich ook tot de gewone mensen. De levenskunst en het levensgeluk van veel mensen hebben zij nieuw leven ingeblazen. Door hun wijze van evangeliseren zijn de kerkvaders cultuurbouwend geweest. Zij blijven ons inspireren!"

Dolf Langerhuizen

Gregorius van Nyssa, een van de Cappadocische Vaders.

Foto's: De foto's in deze Chevetogne-special zijn van G. van Dartel en L. van Leijsen, tenzij anders vermeld.

De man van Pokrof

Pokroficoon, Russisch rond 1800. Onder in het centrum staat Romanos (Foto: Temple Gallery, Londen)

Met deze titel wordt niet de hoofdredacteur, noch enig ander redactielid van Pokrof bedoeld. Ons tijdschrift bestaat zestig jaar en het is goed de icoon van onze 'naamgever' weer even voor het voetlicht te halen: de Pokrof-icoon, waar zich meerdere verhalen afspelen en veel op te zien is.

Bijvoorbeeld die wonderlijke figuur op een soort sprekersgestoelte, onder de Moeder Gods: Romanos Melodós. Diaken – dichter – zanger. Wie was hij?

Wahrheit und Dichtung lopen in zijn levensverhaal dooreen. Geboren rond 485 te Homs, Syrië. Een Jood die christen werd. Diaken in Beiroet, later in Constantinopel. Maakte liturgische gedichten, wel meer dan duizend. Schreef Grieks, met veel zogeheten semitismen. Dat zijn taalverschijnselen die wijzen op invloed vanuit Semitische talen. In Romanos' geval het Aramees, de taal die naast het Grieks gangbaar was in het Midden-Oosten, de taal ook van het Syrische christendom met zijn grote hymnendichters Efrem, Jacobus van Sarough, Balai en Narsai. Door die Aramees-christelijke poëzie was Romanos beïnvloed. Met Romanos heeft het kondakion – in zijn tijd een lange hymne – in de Griekse liturgie zijn hoge vlucht genomen.

Waarom staat hij op de Pokrof-icoon? De legende gaat – en daar is de 'Dichtung' – dat hij tijdens de Kerstnacht in Constantinopel enkele belangrijke verzen moest zingen. Maar hij had amper stem, bracht er niets van terecht en werd de risee van de verzamelde gemeente.

Vernederd trok hij zich terug in een hoekje van de kerk en viel in slaap. In een droom verscheen de Moeder Gods hem met een boekrol in haar hand, die hij moest opeten. Goede raad is duur, en klaarwakker zong Romanos wonderschoon het beroemde Kerstkondakion.

Alle kerkgangers stonden verbaasd om Romanos' prachtige stem en woorden; zijn reputatie kon niet meer stuk, tot op de dag van vandaag. Romanos is een heilige van de Kerk. Zijn gedachtenis wordt gevierd op 1 oktober, net als het feest van de Bescherming van de Moeder Gods (Pokrof). Vandaar prominent op onze icoon 'de man van Pokrof'. Samen met een stuk hymne van hem over Maria hieronder.

In Romanos' hymne 'Maria onder aan het kruis' geeft de Moeder Gods aan Christus die lijdt voor de verlossing van Adam en Eva uiting aan haar eigen gevoelens als moeder. Degene die in de christelijke traditie van Oost en West als de Beschermende is gezien, heeft zelf in de diepste ellende om Bescherming gesmeekt:

[...] "Mijn Heer,

nu ik mij nog één keer tot Jou richt, wees niet boos op mij.

't Is mijn gevoel dat tot Je spreekt, 'k laat Je voluit weten wat ik zo graag zou willen.

Als Jij lijdt, als Jij sterft - of Je dan nog naar me terug zult keren?

Voor Eva ga Jij zorgen, voor Adam, maar zal ik Je nog weerzien?

Zie hier mijn angst: dat Je bij 't verlaten van het graf

meteen Je gang ten hemel maakt, mijn kind, en ik, al zoekende Jou te zien, zal klagen, zal wenen: «Waar is mijn Zoon en mijn God?»»

Toen Hij deze woorden hoorde (Hij die van alles weet heeft,

reeds voor het er is), zei Hij tot Maria: "Wees, Moeder, gerust,

jij zult Mij als eerste zien wanneer Ik kom uit het graf.

'k Zal je tonen met hoeveel zwoegen Ik Adam heb vrijgekocht, hoeveel zweet en tranen hij mij heeft gekost.

En aan mijn vrienden zal ik de tekenen openbaren: Kijk, in mijn handen!

En dan, Moeder, zul jij Eva zien, pal voor je

in levenden lijve als voorheen, en van blijdschap zul je uitroepen:

«Hij heeft mijn voorouders verlost, mijn Zoon en mijn God!»»

[Romanos, Kondakion over 's Heren Lijden en de Klaagzang van de Moeder Gods, XXXV, 11-12, Vert. L. van Leijssen]

“Leef de droom die je kunt dromen”

Interview met Thaddée Barnas, diaken van Chevetogne.

De ontmoeting met père Thaddée Barnas voor dit tweegesprek vindt niet plaats in Chevetogne, maar in het hartje van Antwerpen in het gebouw van de Sant' Egidio-gemeenschap. Zijn kamer in de abdij werd net gerenoveerd, waarop hij de trein nam en zo een ontmoeting dichterbij mogelijk maakte. We kennen elkaar van eerdere internationale oecumenische samenkomsten waar hij als journalist steevast een opmerkelijke beminnelijke figuur is. In 2007 tijdens de derde Europese Oecumenische Assemblée in Sibiu (Roemenië) dronken we samen een goed glas bier

1 Vader diaken Thaddée Barnas.

aan het grote centrale plein en in 2009 in Lyon tijdens een vergadering van de Conferentie van Europese kerken (CEC) zaten we meermaals samen aan tafel waarbij we heel wat afpraatten. Voor mij is hij ‘de minister van buitenlandse zaken van Chevetogne’ of toch minstens ‘de staatssecretaris voor de eenheid’ die het klooster in de buitenwereld eminent vertegenwoordigt.

meest prominente publicatie van Chevetogne. Hij geeft meermaals tijdens ons gesprek persoonlijke antwoorden op algemene vragen en regelmatig gebruikt hij het woord ‘vriendschap’ als het gaat over de eenheid tussen christenen uit de diverse tradities. Het interview begint bij zijn oecumenische droom.

Hoe kom je als 19-jarige jongeman uit een arbeidsgezin in Chicago (VS) terecht in Chevetogne?

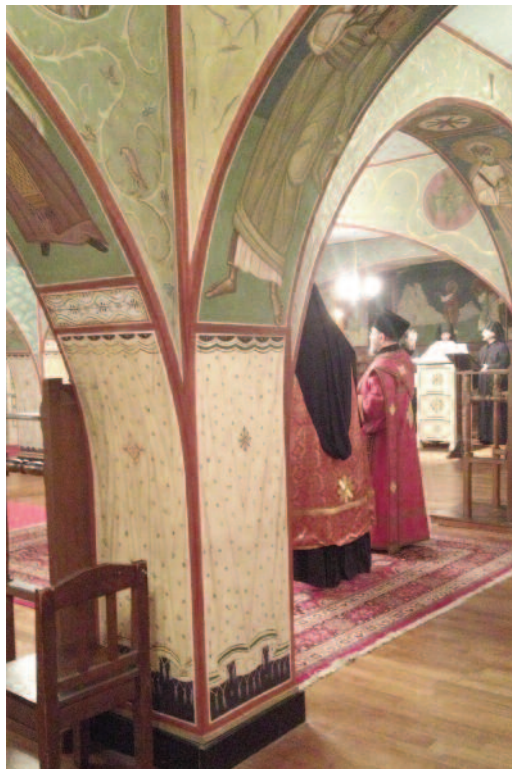
“Dat is een lang verhaal. Ik kom uit een vrome katholieke Poolse familie. Mijn grootvader was uit Europa weggetrokken, omdat hij zijn gezin een normaal leven wilde geven en niet wilde laten opgroeien in een continent dat werd geteisterd door oorlogen en economische cri-

Naast monnik en diaken van de Byzantijnse ritus is père Thaddée Barnas docent oecumenica aan het Studium Notre-Dame in Namen, en kroniekschrijver en eindredacteur van het tijdschrift *Irénikon*, de

sis. Op 12-jarige leeftijd had ik na de eucharistieviering tijd vrij om naar de TV te kijken waar ik lutherse, methodistische en orthodoxe kerkdiensten zag. Het viel me op dat ze goed met elkaar samenwerkten en dat boeide me enorm. Als katholieke jongen was dat een hele ontdekking voor mij. Eenmaal 17 jaar oud droomde ik dat de dag zou komen waarop wij als katholieken met die andere kerken goed konden samenwerken. Later als seminarist kon ik dat verlangen delen met een kleine open en moderne Poolse congregatie met ontwikkelde, verstandige mensen. Ze waren er evenwel van overtuigd dat het de wil van God was dat ik bij hen later priester zou worden. Het was de periode van het Tweede Vaticaanse Concilie en ik was ondertussen zelf veel te weten gekomen over de benedictijnenabdij in Chevetogne door er over te lezen, maar vooral door verhalen van een priester uit Wit-Rusland en mijn biechtvader op het seminarie. Het serieuze gebedsleven en het oecumenisch leven in Chevetogne boeiden me enorm en het werd mijn droom om daarnaar toe te gaan. Mijn vader begreep er niets van: hij vond het waanzin om terug te keren naar Europa waar mijn grootvader bewust was weggetrokken. Pas vele jaren later had hij er vrede mee en gaf hij me zijn zegen. Dat was iets geweldigs voor me, want katholieke arbeiders delen niet zomaar zegeningen uit. Het gebeurde twee maanden voor zijn dood.”

Als monnik en diaken in Chevetogne ben je de verantwoordelijke voor oecumene in het bisdom Namen en heb je nog andere oecumenische taken. Zie je jezelf als een oecumenisch bruggenbouwer?

“Ja, als monnik van Chevetogne word je geacht dat te zijn. Ik heb geleerd God aan het werk te zien in de verschillende christelijke tradities, hoewel de Orthodoxie het dichtst bij ons, katholieken, staat. In de loop der jaren heb ik met vele mensen uit andere kerken vriendschappen gesloten en ik besepte dat de eenheid er eigenlijk al helemaal en onvoorwaardelijk is. Als je dat ontdekt hebt, dan blijf je enthousiast over en dankbaar voor het fenomeen oecumene. Als journalist voor *Irénikon* nam ik deel aan vele internationale oecumenische ontmoetingen. Ik was dikwijls geen officieel waarnemer of deelnemer, maar ik merkte dat ik me steeds meer deelnemer voelde. Misschien ben ik dat zelfs wel te veel. Wat bruggen slaan betreft besteedt ons tijdschrift *Irénikon* veel aandacht aan wat de Wereldraad van Kerken doet. Ik werd in

P. Thaddée in het midden rechts tijdens een dienst in Chevetognes winterkapel in de crypte van de Byzantijnse kerk.

2006 zelfs door Sam Kobia, de toenmalige secretaris-generaal van de Wereldraad, uitgenodigd als bijzonder waarnemer op de Assemblée in Porto Alegre, Brazilië. Het was een erkenning voor het werk van ons tijdschrift. Maar die uitnodiging van Genève moest worden ingetrokken omdat die had moeten lopen via het Vaticaan. Ik ben toen toch als journalist naar Porto Alegre gegaan. Maar ook als de Wereldraad van Kerken iets onaanvaardbaars zou doen, zouden we kritisch daarover schrijven. Bij secretaris-generaal Philip Potter van de Wereldraad kreeg ik soms de indruk dat hij ons katholieken niet wou begrijpen. Dat gevoel leefde ook bij de orthodoxen, maar bij andere latere secretarissen-generaal zoals Konrad Raiser, heb ik die indruk nooit gekregen. Ik kijk nu ook anders aan tegen bepaalde ontwikkelingen van de Wereldraad. Met het programma tegen het racisme in de jaren '70 ging ik indertijd niet volledig akkoord, maar later heb ik ingezien dat het voor een rechtvaardige zaak was. Veel mensen weten niet wat er allemaal voor positiefs gebeurt in de

Wereldraad en daarom schrijven wij erover. In die zin zijn we ook bruggenbouwers.”

Hoe zie je de ontwikkelingen in de oosterse kerken over de laatste 40 jaar?

“Zoals je zult begrijpen betekent de liturgie van de oosterse kerken veel voor mij. Maar als ik merk dat orthodoxen in bijvoorbeeld Estland elkaar overdopen als ze overgaan van de ene orthodoxe kerk naar de andere, dan gaat mij dat te ver. Zo bont kan je het niet maken. Ook vind ik dat de Russisch-orthodoxe Kerk de relatie met de Lutherse Kerk in Zweden in 2005 niet had mogen afbreken omwille van de kerkelijke zegening van homoseksuele relaties. Je kunt dat betwistbaar vinden, maar we hebben in de geschiedenis van de kerken al te vaak met elkaar gebroken. In het met elkaar breken kan ik het Evangelie van Christus niet herkennen. In 1991 was ik in St. Petersburg waar mijn Russisch-orthodoxe gastheren me vertelden dat hun traditie werd afgebroken door de evangelikalen, met name door hun tv-uitzendingen. Ik heb op een zondagmorgen vroeg naar hun tv-uitzending gekeken, maar ik vond het niet kwetsend of afbrekend. Je mag mij niet vragen om tegen mannen en vrouwen te werken die het Evangelie verkondigen. Maar je wilt geen van je gesprekspartners nodeloos kwetsen. Er zijn dus wel wat zorgelijke ontwikkelingen.”

Hoe heb je Chevetogne in het begin ervaren?

“Bij mijn intrede heb ik erg moeten wennen. Het viel me niet gemakkelijk om me de oosterse ritus met al zijn rituelen eigen te maken, maar na twee jaar voelde ik me er thuis. Verder vond ik het erg interessant als we bezoek kregen van orthodoxe en anglicaanse bisschoppen of van dr. Willem Visser 't Hooft, secretaris-generaal van de Wereldraad van Kerken. Het was zeer boeiend om die ontmoetingen mee te maken. Maar later relativeerde ik de waarde van die bezoeken. Ik heb vooral geleerd om mensen van andere tradities 'buiten' het klooster te ontmoeten en te zien wat ze beweegt. Ik heb daar veel vriendschap ondervonden en ook in hun liturgieën of in hun prediking heb ik geleerd dat wat je daar beleeft en hoort, je leven als gelovige en als mens kan verrijken. Zoals ik zei: je voelt dat de eenheid er al is en na die ontdekking blijf je heel enthousiast over de oecumene. Het raakt aan mijn droom die ik als jongen had.”

In welke mate is Chevetogne betrokken bij de

dialog met de oriëntaalse kerken?

“Onze vorige abt Michel van Parys had veel interesse voor de monastieke traditie, met name voor de woestijnvaders in Egypte. Ik was een van de eerste monniken van Chevetogne die de Koptische Kerk in Egypte bezochten en ook hier heb ik blijvende vriendschappen aan overgehouden. Later hebben wij verschillende Koptische en Armeense orthodoxe priesters in Chevetogne op bezoek gehad die ons de monastieke traditie nader leerden kennen. Ook hebben we momenteel uitstekende contacten met de Syrisch-orthodoxe Kerk.”

Je schrijft kronieken voor Irénikon. Heb je na zoveel jaar niet de behoefte om over het trage proces van de zichtbare eenheid te schrijven in columns die wat provocerend kunnen zijn?

Misschien leent de naam Irénikon zich daar niet toe, maar toch...

“Nee, wij hebben opinies, maar we schrijven niet provocerend. Met de verklaring *Dominus Iesus* uit 2000 bijvoorbeeld was ik het absoluut niet eens. Ik presenteer het document dan zo objectief mogelijk in ons tijdschrift, maar laat de lezers tussen de regels door wel voelen dat ik er tal van vragen bij heb. Een ander voorbeeld zijn de bilaterale dialogen. Daar besteden we de nodige aandacht aan, zonder er op een polemische manier op in te gaan. Mijns inziens is in de vele bilaterale dialogen tussen de kerken bijna alles nu wel besproken. Ik vind dat men meer aandacht zou moeten geven aan de multilaterale dialogen, maar ik heb de indruk dat het Vaticaan daar nogal terughoudend tegenover staat. Wat Chevetogne betreft vind ik dat we meer aandacht aan de islam moeten geven. Tegelijkertijd moeten we ook geduld hebben. De discussies tussen de orthodoxe kerken onderling zijn vaak ook fel. Veelal zijn het conflicten op canoniek territoriaal gebied, maar ook het primaat van de patriarch van Constantinopel speelt tussen de Griekse en andere orthodoxe kerken. Ik vind dat de kerken vergeving moeten vragen aan elkaar over zaken waar ze naar elkaar toe niet rechtvaardig waren, maar we moeten bescheiden blijven over zaken die ons niet direct aangaan.”

Vind je dat Chevetogne erin is geslaagd om de eenheid van de kerken dichterbij te brengen met zijn gewoonte van bi-ritualiteit? Zijn er door Chevetogne in de loop van de tijd ook verschillende accenten gelegd naar de oosterse kerken toe?

“Ik hou volstrekt niet van de term bi-ritualiteit.

† Chevetogne, gastenverblijf Béthanie.

Wij zijn één klooster met twee polen. In de praktijk kiest een monnik voor een van de twee ritussen. Je kunt overstappen, de scheiding is dus niet strikt, maar het is geen rollenspel. We hebben één kapittel dat beslissingen neemt voor het hele klooster. Toen ik in Chevetogne aankwam, zei men mij: wij zijn een profetisch teken van de toekomstige eenheid tussen katholieken en orthodoxen. Wij weten hoe het moet worden gezegd en gedaan. Ik dacht nog wel even: moeten we zonodig profetisch zijn? Zijn we dan zo zeker dat onze partners meer van ons te leren hebben dan andersom? Zouden we onze taak niet beter kunnen zien als een bescheiden toenadering dan als een profetische zending? Natuurlijk zijn er veel vruchten van wat we als abdijs gedaan hebben. We moeten vooral trouw aan het Evangelie zijn en strijden voor de eenheid. Maar achteraf zie je pas of het gelukt is of niet. Mijns inziens hebben het oosten en het westen elkaar bij ons wel beter leren verstaan. Wat dat betreft is het zeker wel gelukt. Maar ik moet niets hebben van ritualisme in de zin van hoe je een wierookvat juist moet vasthouden of hoe je een kruis slaat. Dat is niet de kern van de zaak. Toch zijn we er ons in Chevetogne van bewust – en dat lijkt een beetje tegenstrijdig, maar zo voel ik dat niet – dat je respect moet hebben als je de liturgie van de andere traditie uitvoert. Maar de kern blijft voor mij dat God liefde is.

Ik kan ook een pijnlijk voorbeeld uit ons verleden geven. Voor de Tweede Wereldoorlog kreeg Chevetogne een apostolische visitatie uit Rome op bezoek die het klooster dwong zich te conformeren aan het proselitisme-model van mis-

sie van het Vaticaan. De monniken werd een papier in die zin voorgelegd dat ze moesten ondertekenen. Wie het voor zijn geweten niet kon verantwoorden het papier te ondertekenen, moest het klooster voor de vespers verlaten. De meeste monniken zijn gebleven om het klooster in stand te houden terwijl de meer principiële weggingen. Hiermee werden de oecumenische grondbeginselen van Chevetogne fundamenteel in vraag gesteld. Zouden onze monniken naar Rusland moeten gaan om orthodoxen te bekeren tot het

katholicisme? Later is het wel nog tot verzoening gekomen tussen hen die bleven en hen die waren vertrokken.”

Je hebt in ons gesprek regelmatig het woord vriendschap laten vallen. Kan je dat wat toelichten?

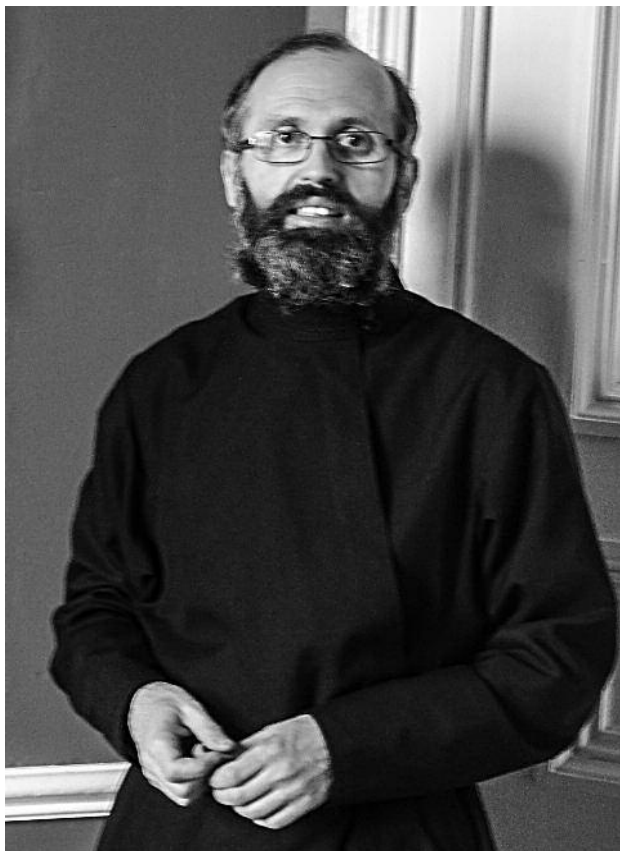
“Ik heb geleerd om niet-katholieken als christenen te zien, als vrienden, als broeder en zuster. Vriendschap heeft trouwens wel wat te maken met het begrip *koinonia*, de *communio* in de heilige Geest, die het wezen van de eenheid is. Je wordt een beter christen en een beter mens door anderen te leren kennen. Ik vind dat de benadering van de anderen niet gemist kan worden. Ik zie het als mijn taak om hiervan te getuigen. Maar naast het aspect van vriendschap vraag ik bewust aandacht voor de receptie van de theologische dialogen. Het receptieproces laat zien dat er theologisch al heel wat bereikt is voor de eenheid tussen de christenen. Ik vind dat het katholieke oecumenische discours meer rekening moet houden met de andere tradities waar de Kerk van Jezus Christus ook zichtbaar is. Kerkelijk institutioneel leven we mijns inziens nog altijd in het jaargetijde van de winter. Er is te weinig oog voor het geheel van de oecumene en dat geldt eigenlijk ook voor het gesprek met andere wereldgodsdiensten. Welk seizoen het voor orthodoxen is weet ik niet precies. Dat zou je ze zelf moeten vragen, maar wat betreft de oriëntale orthodoxen zie ik een bloeitijd. Maar ik laat me als katholiek niet lenen tot een bondgenootschap om daarna samen te strijden tegen anderen. Eenheid is niet bedoeld om de ander weg te drukken.”

Huib Vogelaar

“Ik vergelijk niet”

Gesprek met Michael Evelson, monnik in Chevetogne

Voor wie voor het eerst de abdij in Chevetogne bezoekt, toont het complex wat ongebruikelijk is. Op deze doorde-weekse ochtend zijn er weinig mensen om het gebouw; het is geen plek waar men zo maar in- en uitloopt. In de gangen is het volmaakt stil. In de verkoopruimte aan de ingang bevindt zich een soort receptie waar we ons melden. Er wordt getelefoneerd en vader Michael Evelson komt, op het afgesproken tijdstip.

Vader Michael is een niet zeer grote, tengere en jongogende man van achter in de veertig, vriendelijk, mededeelzaam en op sommige punten weer zwijgzaam. Hij is van Russische afkomst en spreekt uitstekend Frans.

Uw naam is niet specifiek Russisch.

“In het klooster heet ik Michael, om niet te worden verward met nog een Michel, een ander lid van de kloostergemeenschap. Mijn achternaam heeft te maken met mijn Joodse afkomst, en betekent: zoon van Joël, de bijbelse profeet.”

Bent u religieus opgevoed?

“Mijn ouders waren van Joodse afkomst, maar praktiseerden geen geloof. Ze waren natuurlijk verplicht partijlid. Mijn vader was uitdrukkelijk agnost, maar had verder niets tegen christenen. Ons huis stond dicht bij een kerk. Mijn vader kende de priester goed en had verder goede contacten met de geestelijkheid. Mijn opvoeding speelde zich af in de jaren '70. Ik bezocht een zondagsschool, en op die manier is mijn belangstelling voor geloof en liturgie ontstaan.”

Vader Michel Evelson, Russisch-orthodox monnik in Chevetogne en oblaat van de abdij.

Vóór Chevetogne heeft u nog in een ander klooster gewoond?

“Ik heb van 1994 tot 1998 in het klooster van Kolomna gezeten. De higoumen (= overste, red.) was iemand die erg open stond voor allerlei verschillende overtuigingen, maar ging hierin kennelijk iets te ver. Hij werd overgeplaatst naar een ander klooster, ik ging me er minder thuis voelen, en zocht iets anders.”

Wat zocht u?

“Ik heb altijd gezocht naar een gemeenschap waar verschillende geloofsrichtingen kunnen samengaan. Ik ben Orthodox en val onder het patriarchaat van Constantinopel. Via aartsbisschop Gabriël, de toenmalige aartsbisschop in

Parijs onder dit patriarchaat, kwam ik in contact met deze abdij. Ik werkte in Parijs aan mijn Frans en in december 2010 kwam ik in Chevetogne.”

Wat is hier uw officiële status?

“Als enige Orthodox heb ik in dit klooster een wat uitzonderlijke positie.

Officiëel ben ik ‘oblaat’. Een oblaat is eigenlijk een leek die in een bijzondere betrekking tot het klooster staat. Hij woont in of buiten het klooster en leeft zo veel mogelijk het kloosterleven mee.¹ Ik neem natuurlijk aan het monnikenleven deel. Tot verdere wijdingen komt het niet en ik heb ook geen stem in bestuurlijke kwesties. In het algemeen maken de monniken een keuze tussen de Latijnse en de Byzantijnse ritus. Voor mij als Orthodox is het vanzelfsprekend dat ik aan de Byzantijnse diensten deelneem.”

Zingt u in het koor?

“Ik zing niet, ik heb de functie van lezer. het koor repeteert regelmatig, heeft veel prestige, maakt opnamen.”

Toen we ons aandienden, hadden we de indruk u in een bezigheid te storen. Hoe ziet de dag van een monnik er uit?

“We staan om half zes op, voor de ochtendgebeden van zes uur. De ochtend is gevuld met studie, lessen volgen. In de middag zijn er allerlei bezigheden. Ik heb hier de functie van tweede koster. Ik zorg er mede voor dat alles voor de diensten in orde is.”

De meeste monniken zijn vrij jong, valt ons op. Ook zien we ze niet allemaal, in de diensten.

“Er is een griep-periode, er zijn zieken. En men gaat ook wel naar buiten, naar studiebijeenkomsten en conferenties. Ikzelf ga voor de sacramenten naar Brussel, naar de kerk van Cosmas en Damianus, die onder het patriarchaat van Constantinopel valt. Er zijn wel conferenties waaraan ik deelneem. Interessant zijn

1 Kloostergastenverblijf Emmaus in Chevetogne.

de samenkomsten van christenen en messianistische Joden in Oslo.”

Kunt u vergelijkingen trekken tussen uw vorige klooster en dat in Chevetogne?

“Beide kloosters hebben een verschillende geschiedenis, en zijn daarom moeilijk te vergelijken. Het is ook moeilijk landen te vergelijken. Natuurlijk zijn er verschillen tussen Russen en Belgen, maar elk land heeft zijn eigen geschiedenis. Ik vergelijk niet.”

Hebt u nog contacten met Rusland?

“Ik bezoek er eenmaal per jaar familie en bekenden.”

Wat zijn daar verder uw indrukken?

“De situatie is er natuurlijk verbeterd, maar blijft moeilijk. Het grootste probleem is het ontbreken van een *civil society*. Er is een bovenlaag en een onderste laag, maar de middenklasse is niet sterk ontwikkeld, en heeft weinig invloed. Iets dergelijks zie je ook terug in de kerkelijke organisatie. Bovendien is er een sterke anti-westerse, nationalistische tendens, die het regime nodig heeft om zich te handhaven. Een patriarch als Kirill is eigenlijk meer iemand die een politieke rol speelt. De crisis heeft veel invloed, en die is er ook op kerkelijk gebied. Er zijn relatief weinig Orthodoxen die echt praktiseren, iets wat je in het Westen ook waarneemt.”

¹ De officiële, zogeheten oblatuur-professie van vader Michael Evelson vond op 1 juli 2013 plaats ten overstaan van vader abt Philippe Vanderheyden van Chevetogne.

Oecumene door vriendschap en begrip

Interview met père Antoine

Père Antoine Lambrechts is monnik van de Byzantijnse traditie en al 35 jaar in Chevetogne. Met zijn basstem draagt hij de zang van het koor in de Byzantijnse kerk. Hij is ook bibliothecaris van het klooster. Vele malen bezocht hij orthodoxe landen. In het nu volgend gesprek met Paul Brenninkmeijer vertelt hij van zijn ervaringen aldaar. Oecumene begint vooral ook van onder af door vriendschappelijke betrekkingen en door wederzijds begrip voor elkaars standpunten.

Wat heeft u aangetrokken om monnik te worden in Chevetogne en wel van de Byzantijnse ritus?

“Ik kom uit een gewoon katholiek gezin, we gingen elke week naar de kerk, maar als jongen wist ik van de oosterse kerken niet veel meer dan dat de spekpater Werenfried van Straaten geld inzamelde om er te helpen. Vooral de familie van mijn moeder, mensen van het land, waren heel gelovig. Ook over het kloosterleven had ik nauwelijks gehoord. Wel had ik belangstelling voor Russische literatuur en cultuur. De gebroeders Karamazov en Anna Karenina stonden thuis in enkele verouderde Vlaamse uitgaven in de boekenkast. Daar is het, ik was 16 jaar oud, mee begonnen. Bij Dostojewski vond ik iets dat ik ook thuis had meegekregen, namelijk de grote barmhartigheid van God, ondanks alles wat wij zijn. Om praktische redenen studeerde ik eerst Germaanse filologie in Antwerpen, en pas daarna met een baantje als werkstudent een jaar Slavische

P. Antoine Lambrechts (links) en interviewer Paul Brenninkmeijer.

talen in Leuven. Via een broer ben ik voor het eerst in een klooster gekomen, toevallig was dat Chevetogne. Ik kwam hier daarna vaker en raakte bevriend met P. Gabriel Bunge, die twee jaar geleden orthodox is geworden. Deze vertelde mij over de woestijnvaders en over de Russische *startsi*, wat mij fascineerde. En omdat hier een gemeenschap is die vanuit dezelfde spiritualiteit leeft ben ik na een jaar studie in Leuven hier ingetreden. In mijn eigen katholiek geloof was ik reeds tot gebed gekomen, vooral door de prachtige vertaling van de psalmen van Ida Gerhardt. In Leuven zong ik mee in het orthodoxe koor, en ontdekte ik mijn basstem, onmisbaar bij de Slavische kerkzang. Het liturgisch leven heeft mij erg aangegrepen.”

Wat bepaalt in Chevetogne of je Byzantijns monnik wordt?

“In het noviciaat volg je vooral de Latijnse ritus. Na twee jaar wordt de keuze gemaakt in overleg met de abt. Ik kan ook in de Latijnse ritus bidden, en waardeer er de grote rijkdom van psalmen en Bijbellezingen. Ik hield natuurlijk wel veel van de Byzantijnse ritus. Ik had ondertussen ook meer geleerd over de complexiteit van de verhoudingen tussen orthodoxen en geünieerden, de keuze voor de Byzantijnse ritus lag voor de hand, maar als anders was beslist had ik dat natuurlijk ook aanvaard. Voor het evenwicht van het klooster is een juiste verhouding tussen de beide groepen monniken belangrijk. Voorop moet staan dat je monnik wilt worden, anders gaat het niet. Ons klooster is geen academie of studiecentrum, het gebedsleven staat centraal. Ook voor onze stichter Dom Beauduin was het hoofdzaak om vanuit orthodox gebed en liturgie naar de Orthodoxie toe te groeien, zonder de Latijnse traditie te veronachtzamen. Pas dan ontdek je wat orthodoxen zelf beleven. Je moet in de leer gaan bij de orthodoxen, zei hij, om van hen te leren wat hun geloofswereld is. Dom Beauduin was een liturgist: in de liturgie brengt een mens zijn geloof tot uitdrukking. Beauduin vond ook dat het uniatisme (de drang van Rome om orthodoxe kerken met zich te verenigen) voor de oecumene met de Orthodoxe Kerk geen oplossing geeft. In de jaren '20 van de vorige eeuw was er nog veel 'imperialisme' vanuit Rome. Het verschil tussen Chevetogne en een puur traditionele Grieks-katholieke houding heeft te maken met een andere kijk op de orthodoxe kerk en op de oecumene. Vanuit de historie is de Grieks-katholieke Kerk naar Rome gericht, zij het met nuances. De Oekraïense metropoliet Szeptyckij bijvoorbeeld probeerde al vóór de Tweede Wereldoorlog het orthodoxe erfgoed van het monnikenleven te herstellen; daarom heeft hij in Univ de orde van de Studieten opgericht. In feite zijn er nu onder Grieks-katholieken meer oecumenischer denkers, gericht op echte samenwerking met orthodoxen. Wijzelf denken vandaag waarschijnlijk ook genuanceerder over Grieks-katholieken dan vroeger, omdat hun situatie veranderd is”

Welke speciale taken hebt u in het klooster?

“Ik ben al 15 jaar bibliothecaris, een heel gevarieerde taak. Je mag mensen helpen die informatie zoeken, studenten en professoren bij-

1 Chevetogne in de ochtend.

staan bij hun onderzoek. Dan moet je weten waar het over gaat. Ondanks een zekere frustratie dat ik geen tijd heb om alles te lezen wat ik zou willen, ben ik er heel blij mee. Ook ben ik novicemeester en verantwoordelijk voor het kleine tijdschrift de *Lettre de Chevetogne*, vergelijkbaar met de Nederlandse *Kroniek van Chevetogne*, maar iets uitgebreider en iets gevarieerder. Ik was ook mederedacteur van ons tijdschrift *Irénikon*, eerder was ik ook prior en gastpater. Taken veranderen in het klooster.”

U reist veel naar landen van de Orthodoxie. Kunt u iets vertellen over uw ervaringen: wat waren voor u hoogtepunten, als het gaat over de oecumene tussen de Rooms-katholieke Kerk en de Orthodoxe Kerk?

“Ik heb eigenlijk groot geluk gehad, persoonlijk orthodoxe families, parochies en kloosters te kunnen bezoeken, er te verblijven en er vrienden te maken. Ik heb een jaar aan de Theologische Faculteit van Thessaloniki gestudeerd en heb toen verschillende keren de berg Athos bezocht. Dat leverde interessante contacten op in Griekenland; het IJzeren Gordijn was toen nog niet gevallen. In 1989 heb ik een maand bij orthodoxe vrienden in Sint-Petersburg, Igor en Nathalie Sacharov, mogen verblijven, vlak na de viering van het Millennium (1000 jaar christendom in Rusland). Door hen heb ik veel andere vrienden leren kennen, studenten, priesters of monniken. Ook de huidige patriarch Kirill, toen nog metropoliet van Smolensk. Met hem heb ik toen ook over de heropleving van de Grieks-katholieke Kerk in de Oekraïne van

↑ Apsis van de Byzantijnse kerk.

gedachten kunnen wisselen. Door de Sacharovs leerde ik in Pskov ook de bekende iconenschilder vader Zenon kennen, die hier twee grote fresco's in de Latijnse kerk geschilderd heeft. In die tijd kregen we ook bezoek van een hoogbejaafde jonge priestermonnik, Hilarion Alfeyev, vandaag metropoliet en verantwoordelijk voor de buitenlandse relaties vanuit de Russisch-orthodoxe Kerk. Van metropoliet Kirill kreeg ik ook de zegen om doopvader te zijn van een orthodox petekind in Sint-Petersburg. Dit geeft wel aan dat de oecumene het verst komt door het aangaan van persoonlijke, vriendschappelijke contacten. Dan merk je dat er op een dieper niveau noch theologische, noch spirituele barrières zijn. Hoogtepunten zijn dus de persoonlijke contacten die de echte oecumene vormen en die alle barrières overstijgen."

Wat waren voor u teleurstellingen?

"Teleurstellend is als dit alles niet plaats heeft als je mensen ontmoet, zoals de kloosterabt in een provinciestadje in Rusland, die me zei dat er in het westen geen genade is omdat men hier niet volgens de oude kalender celebreert en omdat het genadevuur in Jeruzalem met Pasen immers volgens die oude kalender neerdaalt in het graf." (Veel orthodoxen geloven dat elk jaar met Pasen door een wonder dit vuur uit het Heilig Graf spontaan ontstaat, PB.) "Ook menen sommigen dat de duivel alleen op de vlucht slaat voor het oude Kerkslavisch, maar niet voor moderne talen in de liturgie. Het verlangen modern Russisch te gebruiken vinden ze een symbool voor modernisme, morele losbandigheid, liberalisme en kerkelijke hervormin-

gen. Bedenk wel dat de Russisch-orthodoxe Kerk na de liturgische hervormingen van patriarch Nikon in de 17^e eeuw erg geleden heeft onder de afsplitsing (Raskol) van de Oud-Gelovigen. Ook toen in de jaren '20 van de vorige eeuw hervormingsgezinde gelovigen in de Orthodoxe Kerk de steun kregen van de communisten. Na de val van het communisme geldt voor velen in Rusland het westen als corrupt. Men zag Rusland plots overspoeld door consumptisme, materialisme, kapitalisme met zijn liberale waarden en seksuele losbandigheid. Dan wordt alles over één kam geschoven. Van dit soort sentimenten moeten wij ons bewust zijn. We moeten begrijpen dat de orthodoxe kerkleiding rekening moet houden met deze weerstanden, die erg in monastieke milieus leven."

Welke bijdrage levert Chevetogne aan de oecumene?

"Chevetogne probeert de Orthodoxe Kerk te doen liefhebben in het westen; de rijkdom van de Orthodoxe Kerk ontsluiten voor westerse christenen, katholieken en protestanten, en ook voor andersdenkenden en nauwelijks gelovigen. Door de liturgie, de zang en de iconografie, door het tijdschrift *Irénikon*, door persoonlijke contacten en ontmoetingen. Gasten ontmoeten hier mensen uit allerlei landen en kerken, bijvoorbeeld bij het ontbijt of aan tafel. Ook orthodoxen van verschillende jurisdicties (zowel van Moskou als van Constantinopel) ontmoeten elkaar hier en leren elkaar soms beter kennen. De 'Kievan Church Study Group', een studiegroep van Oekraïense Orthodoxen én Griekse-katholieken, die zich tot doel stelde de kerkgeschiedenis van de Oekraïne samen te bestuderen, hebben ook hier een bijeenkomst gehad in de jaren negentig. Ook bisschop Kallistos Ware was daarbij betrokken. In de jaren '90 hebben we ook zelf enkele studieweken georganiseerd over het uniatisme, zowel vanuit historisch als theologisch standpunt. Wij proberen zoveel mogelijk vrienden te hebben in diverse kerken.

Monniken van ons klooster zijn al lang betrokken bij de officiële dialoog tussen de Rooms-katholieke Kerk en de Orthodoxe Kerken, eerst P. Emmanuel Lanne, momenteel P. Thomas Pott. Via onze liturgie in het Kerkslavisch hebben we een toegang tot de orthodoxe traditie; we proberen zoveel mogelijk de eigenheid daarvan te respecteren in de manier waarop wij celebreren."

Wat betekent Chevetogne voor gewone westerse katholieken en protestanten, en vooral met het oog op Nederland?

“De meeste gasten hier komen uit Nederland, meer dan uit Frankrijk of Duitsland! Dit is de laatste jaren nog toegenomen. Vaak ook protestanten. Zij vinden hier een oase van rust en gebed. Soms gaf hun verblijf hier aanleiding tot ‘bekerings’, vaak uit de protestantse kerk, ook tot de Orthodoxe Kerk, of tot het deelnemen aan katholieke Byzantijnse gemeenschappen. Het is natuurlijk niet onze bedoeling om mensen uit hun eigen Kerk weg te halen. Het gaat bij ieder om de verdieping van het eigen geloof. Gods wegen zijn ondoorgrondelijk. Er zijn ook monniken van Chevetogne orthodox geworden, zoals bijvoorbeeld Lev Gillet kort na de stichting, of Denis Guillaume en Gabriel Bunge in onze recente geschiedenis. Over het algemeen bleven onze contacten met hen zeer goed. De persoonlijke vrijheid en het respect voor wat er

gebeurt tussen God en een mens moet gerespecteerd worden. Onze vriendschap met de Orthodoxen in Nederland heeft zich ook uitgebreid. Zo heeft ons koor een paar jaar geleden de vigilie mogen zingen bij het feest van het Ontslapen van de Moeder Gods in de Russisch-orthodoxe kerk te Amsterdam.

Er is hier geen bierbrouwerij of kaasfabriek, maar wel een winkel waar je ook abdijproducten kunt kopen, maar helaas maakt de economische crisis dat de verkoop wat slinkt. De cd's verkopen heel goed. De Nederlandse Stichting Sint Benedictus steunt ons klooster ook financieel”.

Père Antoine, ik dank u hartelijk voor dit boeiende en informatieve gesprek. U laat merken dat de oecumene vooral verder komt door goede persoonlijke contacten, waarbij begrip voor de historisch gegroeide sentimenten en standpunten essentieel is.

Paul Brenninkmeijer

berichten * korte berichten * korte berichten * korte berichten * korte berichten * korte berichten * korte berichten * korte berichten * korte berichten * korte berichten

VADER PAVEL ADELGEJM

Begin augustus werd de Russisch-orthodoxe priester Pavel Adelgejm uit Pskov vermoord door een verwarde man. Hij was ook bij velen in Nederland bekend. Pokrof publiceerde veel van zijn meditaties en preken. Redactielid Paul Baars, die vader Pavel goed kende, schrijft in de volgende editie een gedachtenis over deze bijzondere Russische priester.

BOEK(PRESENTATIE) OVER GENOCIDE OP SYRISCH-ORTHODOXEN, 1915

Stire Kaya-Cirik, een publiciste met een journalistieke achtergrond en zelf in Nederland behorend tot de Syrisch-orthodoxe gemeenschap, schreef een roman over de genocide op de Syrisch-orthodoxe gemeenschap in Turkije in 1915. De roman is gebaseerd op waargebeurde verhalen. Stire Kaya-Cirik, *Echo uit een onverwerkt verleden*,

Uitgeverij Booklight, isbn 978 94 91472 411.

Boekpresentatie: zondag 27 oktober, 14.00 uur, Syrisch-orthodoxe Mariakerk, Hengelo.

KASTEEL HERNEN 2014, 'DE LIEFDE'

Didaskalion, het Leerhuis voor Oosters christendom en Westerse

cultuur, gaat begin 2014 weer van start, met het thema 'De Liefde', aan de hand van de Bijbel, teksten van Efrem en Afrahat, Theodorus en Theodoretus, Chrysostomus en Origenes etc. en één icoon (Drie-eenheid).

Op de vrijdagen 24 januari, 21 februari, 21 maart 2014, 10.45 - 16.15 uur (lunch aangeboden) in Kasteel Hernen (A.A. Brediusstichting), Dorpstraat 40, 6616 AH, Hernen.

Inleider: Leo van Leijsen (Katholieke Vereniging voor Oecumene).

Kosten: €75.

Facultatief bezoek aan oosterse parochie: €10 extra.

Volledig programma: www.brediusstichting.nl en www.oecumene.nl (onder 'Activiteiten').

Opgeven: A. A. Brediusstichting te Hernen: 0487 531387 of brediusstichting@hetnet.nl

Pokrof

is een uitgave van:
katholieke vereniging voor
oecumene athanasius
en willibrord

